

Screening , a suitable method for estimating the Core Vocabulary

Maryam Alaie*

Lexicon is one of the main components of the Language which contain Lexemes. Among them , there is the main vocabulary which is called " the core vocabulary " , by which all children of the same age can communicate with each other. The main goal of this research is to present a suitable method for estimating the core Vocabulary. This article is case work. The main conclusion resulted from this article is as follows : the screening method is the best method for estimating the core vocabulary from suitable corpus.

Key Words: Core Vocabulary , Screening , Corpus , Active Vocabulary , Passive Vocabulary

* Postgraduat Studen in Linguistics , Tarbiat modarres University

غربال‌سازی ، روشی مناسب جهت تخمین واژگان پایه

مریم‌اعلی‌ی^۱

چکیده

هر زبانی از مجموعه‌ای واژه تشکیل شده است که به آن واژگان می‌گوییم و با ترکیب آنها با یکدیگر طبق قواعد خاص می‌توانیم جمله‌های بیشمار بسازیم. در میان این واژه‌ها تعدادی معروف به واژگان پایه هستند یعنی واژه‌هایی که همه کودکان و یا نوجوانان یک گروه سنی آن را می‌فهمند و به واسطه آن به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. هدف از این تحقیق ارائه روش مناسب جهت تخمین واژگان پایه است. روشی که در این تحقیق به کار گرفته شده است موردی و زمینه‌ای است.

واژه‌های کلیدی: ۱- واژگان پایه، ۲- غربال‌سازی، ۳- پیکره زبانی، ۴- واژگان فعال،

۵- واژگان غیر فعال

۱- دانشجوی دکتری زبانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس

۱- مقدمه

به جرات می‌توان گفت تنها بخش فعال زبان از بدو تولد تا هنگام مرگ، بخش یادگیری واژه است. واژگان، قلب هر زبانی را تشکیل می‌دهد و در خود اطلاعات زیادی اعم از نحوی، معنایی و واجی دارد. در میان واژه‌های موجود در هر سن و در هر گونه یکسری واژه‌های اصلی به نام واژگان پایه وجود دارد که در تعریف عبارت است از «مجموعه کلماتی که به کمک آن می‌توان واژه‌ها و مفاهیم دیگر را بیان کرد». به دلیل اهمیت واژگان پایه در مسائلی همچون: آموزش مهارت‌های گفتاری به کودکان پیش دبستانی و دبستانی، آموزش خواندن و نوشتن به آنها، تالیف کتاب‌های ساده برای کودکان، آموزش فارسی به غیر فارسی زبانان، آموزش خواندن و نوشتن به بی‌سوادان، تدوین کتاب‌های ساده برای نوسوادان، توجه متخصصان و محققان زیادی به آن جلب شده است که از جمله می‌توان در ایران از بدره‌ای (۱۳۵۲)، ایمن (۱۳۵۷)، سیف نراقی (۱۳۶۰)، ضرغامیان (۱۳۷۱)، شبیری (۱۳۷۶) و در خارج از کشور ثراندیک (۱۹۴۴)، آگدن (۱۹۳۰)، راسل (۱۹۵۴)، لیناسارلا (۱۹۷۷) نام برد. هر یک از آنها به طور جداگانه بر روی واژگان تحقیق کرده و بر اساس حوزه تحقیق خود فهرستی از آن را فراهم آورده‌اند.

آنچه در نگاه اول توجه هر خواننده‌ای را به خود جلب می‌کند عدم وجود روشی منسجم و تعریف شده در این آثار است در واقع هر یک از آنها به روش خود اقدام به گردآوری واژگان پایه کرده‌اند. در مقاله حاضر نگارنده سعی دارد پس از ارائه تعریفی جدید از واژگان پایه، روشی مناسب جهت تخمین آن بدست دهد. روشی که در این تحقیق بکار گرفته شده، موردی و زمینه‌ای است.

۲- واژگان پایه

تعاریف متفاوتی از واژگان پایه ارائه شده است. باطنی (طباطبایی، ۱۳۷۷: ۲۳)، حق‌شناس (طباطبایی، ۱۳۷۷: ۲۲)، علاقمندان (۱۳۷۹: ۸۱) هر یک به گونه‌ای آن را تعریف کرده‌اند.

به اعتقاد باطنی: "واژگان پایه عبارت است از مجموعه کلماتی که به کمک آنها می‌توانیم واژه‌ها و مفاهیم را بیان کنیم"؛ حق‌شناس می‌گوید: "منظور از واژگان پایه، واژگانی است که در عام‌ترین سطح، میان همه سخنگویان یک زبان مشترک باشد"؛ و بالاخره علاقمندان معتقد است که: "واژگان مجموعه واژه‌هایی است که به عنوان مصالح زبانی برای ارتباط با کودک و نوجوان مورد استفاده قرار می‌گیرد و اگر از میان این مجموعه میانگینی از واژه‌ها انتخاب شود که همه کودکان و یا نوجوانان یک گروه سنی آن را بفهمند، واژگان پایه بدست می‌آید."

واژگان پایه را از دو منظر می‌توان مورد مطالعه قرار داد: ۱- دامنه کاربرد، ۲- نوع کاربرد

۲-۱-۱- واژگان پایه به لحاظ دامنه کاربرد

۲-۱-۱-۱- واژگان پایه جهانی^۱

مجموعه‌ای از اولین کلماتی که همه کودکان فارغ از جامعه زبانی خاص، آن را یاد می‌گیرد. یعنی واژه‌هایی که مضمون یا معنی آن در همه زبان‌ها یکی است ولی کلمه انتخاب شده برای آن از زبانی به زبان دیگر متفاوت است مانند اعضای بدن، اعضای درجه یک خانواده مانند پدر، مادر، خواهر، رنگ‌های اصلی و یا اشیای شناخته شده در کلیه جوامع مانند آب آسمان، خورشید ستاره و ...

۲-۱-۱-۲- واژگان پایه فرهنگی^۲

مجموعه کلماتی که کودک بسته به محیط و جامعه زبانی‌ای که در آن رشد می‌کند، آنها را یاد می‌گیرد. در ایران می‌توان به راحتی آن را در جوامع زبانی مختلف از قبیل بلوچی، کردی، ترکی و ... مشاهده کرد. برای مثال کودک شمالی به دلیل وجود صنعت کشاورزی در آن منطقه انواع مختلف مرکبات را به راحتی از هم تمیز می‌دهد و یا کودک کرمانی به دلیل وجود صنعت قالیبافی طیف‌های متنوع‌تری از رنگ‌ها را می‌شناسد.

1- Universal Core Vocabulary

2- Cultural Core Vocabulary

۲-۱-۳- واژگان پایه آموزشی^۱

واژگانی که از آن در آموزش استفاده می‌کنیم به عبارت ساده یعنی آموزش هر درس یا مطلبی اعم از علمی، هنری منوط به فهم و درک واژگان پایه آن است. شاید بتوان گفت این قسمت از واژگان همیشه فعال و انسان همواره در حال یادگیری آن است.

۲-۲- واژگان پایه به لحاظ دامنه کاربرد

۲-۲-۱- واژگان پایه نوشتاری^۲

مجموعه واژه‌هایی که فرد خود در مراودات روزمره آن را بکار می‌برد.

۲-۲-۲- واژگان پایه خوانداری^۳

تعداد واژه‌هایی که فرد در خواندن متن به سادگی می‌فهمد.

۲-۲-۳- واژگان پایه گفتاری^۴

تعداد واژه‌هایی که در کلام فرد یافت می‌شود.

۲-۲-۴- واژگان پایه شنیداری^۵

تعداد واژه‌هایی که فرد وقتی آن را می‌شنود، می‌فهمد.

تعداد واژه‌های انواع واژگان پایه نیز متفاوت است. ترتیب فوق (۱ تا ۴) از حجم کم به زیاد تنظیم شده است. به عبارت دیگر هر فرد تعداد زیادی واژه را می‌فهمد اما تعداد کمتری را می‌نویسد یا می‌گوید. واژگان پایه را از نظر محتوا می‌توان به دو دسته عمومی^۶ و تخصصی^۷ تقسیم کرد. **واژگان پایه عمومی** مجموعه واژه‌هایی است که برای ارتباط متعارف بکار می‌رود، اما **واژگان پایه تخصصی** دربردارنده واژه‌هایی است که به زبان علم و حوزه تخصصی تعلق دارند. (نعمت‌زاده، ۱۳۷۹: ۱۰ و ۱۱)

-
- 1- Educational Core Vocabulary
 - 2- Writing Core Vocabulary
 - 3- Reading Core Vocabulary
 - 4-Speaking Core Vocabulary
 - 5- Listening Core Vocabulary
 - 6-General Core Vocabulary
 - 7- Specialized Core Vocabulary

چشم‌اندازی به واژگان از ابعاد مختلف

۳- انواع روش‌های موجود جهت تخمین واژگان پایه

۳-۱- روش بسامد بنیاد^۱

در این روش تعداد واژه‌های موجود در پیکره زبانی موجود شمارش می‌شود. در گذشته این شمارش بصورت دستی انجام می‌شد اما پس از ورود رایانه از نرم‌افزار Oxford concordance program استفاده می‌شود. البته محدودیت‌هایی نیز در این نرم‌افزار وجود دارد:

- کم بودن حجم فایل‌های واژه‌پرداز شارپ
- نداشتن نشانه‌های زیر و زیر فارسی
- تشخیص ندادن کلمات هم‌نویسه و هم‌آوا
- محدودیت مربوط به چندمعنایی: آیا معانی مختلف یک واژه باید تحت عنوان یک واژه واحد ، شمارش شوند یا تحت واژه‌های متفاوت ، آیا مشتقات کلمات باید با ریشه شمارش شوند یا مجزا از آن

۱- ضرغامیان (۱۳۷۱ : ۱۵۳)

۳-۲- روش‌های مربوط به ویژگی‌های ساختاری معنایی واژگان پایه^۱

- ۱- تضاد : هر اندازه ویژگی پایه واژه‌ها قوی‌تر باشد تعیین متضاد آنها آسان‌تر است.
- ۲- هم‌آوایی : هر چه واژه پایه‌تر باشد هم‌آوایی بیشتری با سایر واژه‌ها خواهد داشت.
- ۳- گسترش : واژه‌های پایه دارای گسترش پذیری هستند.
- ۴- شمول معنایی : واژه‌های پایه ، مشخصات کلی دارند نه ویژه.

۳-۳- روش‌های تشخیص بی‌نشانی و خنثایی واژگان پایه^۲

- ۱- عاری بودن از مظاهر فرهنگی : هر قدر واژه پایه‌تر باشد کمتر به ویژگی‌های یک فرهنگ خاص محدود می‌شود.
- ۲- تلخیص : بومیان هر زبان بهنگام خلاصه کردن یک داستان و حادثه معمولاً از واژگان پایه استفاده می‌کنند.
- ۳- خنثایی زمینه گفتمان : واژگان پایه نمایانگر گفتمان حرفه و محیط خاص نیست. ایرادی که بر این دو روش اخیر وارد است این است که : آیا این روش‌ها ، روش‌های تخمین واژگان پایه هستند یا مدرک‌های شناسایی واژگان پایه ؟ و در نهایت ایرادی که بر هر سه روش وارد می‌شود این است که صحت و سقم آنها و فهرست واژگان پایه بدست آمده آزمایش و تایید نشده است. روش غربال‌سازی که مشتمل بر چند مرحله است برای انجام این امر مناسب است.

۴- غربال‌سازی روش جدید و مناسب جهت تخمین واژگان پایه

غربال‌سازی شامل ۵ مرحله است که به ترتیب عبارتند از :

- ۱- بسامدشماری
- ۲- روش‌های تعیین ویژگی‌های ساختاری معنایی واژگان پایه
- ۳- روش‌های تشخیص بی‌نشانی و خنثایی واژگان پایه

۱- تحریربان (۱۳۷۳ : ۵۱)

۲- همان (۱۳۷۳ : ۵۴)

۴- شم زبانی

۵- آزمایش

۴-۱- نحوه کاربرد روش غربال‌سازی

پس از تهیه پیکره زبانی گفتار کودک (ترجیحا بطور غیرمستقیم)، بسامدشماری آن بر اساس روش‌های موجود صورت می‌گیرد. واژه‌هایی که بسامد بسیار بالایی دارند با توجه به شم زبانی گویشور بومی و پس از آزمایش در فهرست مربوطه درج می‌شوند. با استفاده از روش دوم و سوم از میان واژه‌های مترادف، واژگان پایه مجزا می‌شود، سپس در صورت وجود واژه‌هایی که علی‌رغم بسامد پایین، از آگاهی کودکان نسبت به آن اطمینان وجود دارد در فهرستی مجزا درج شده و به همراه دیگر واژه‌های بدست آمده به محک آزمایش گذاشته می‌شوند. آزمایش به دو طریق صورت می‌گیرد: کتبی و شفاهی. روش شفاهی برای کودکان پیش دبستانی کاربرد دارد و روش کتبی (شامل آزمون‌های بازشناسی و بازیابی) برای کودکانی مناسب است که قادر به خواندن و نوشتن هستند. پس از گذر از این ۵ مرحله، واژگان پایه از پیکره مربوط بدست می‌آید. آنچه از نظر خواننده گذشت تلاشی بود جهت معرفی و اهمیت واژگان پایه و روش‌های تخمین آن در ایران تا به امروز، و همین‌طور معرفی روش غربال‌سازی که از انسجام بیشتر و بهتری برخوردار است

۵- نتیجه

روش‌های موجود به تنهایی قادر نیستند تا واژگان پایه‌ای مناسب بدست دهند. با روش غربال‌سازی و با استفاده از پیکره‌های زبانی مناسب بدست آمده از کودکان می‌توان واژگان پایه‌ای مناسب بدست آورد و آن را برای موارد مختلف بکار برد.

برگرفته از علاقمندان

۱- واژه code در زبان فارسی رمز ترجمه شده است . بنابر این بهتر است مثلا بجای کدگشایی بگوییم رمزگشایی.

منابع

- ایمن، لیلی (۱۳۵۷)، فهرست پربسامدترین واژه‌های خردسالان ۵ تا ۱۲ سال، تهران، کمیته ملی پیکار جهانی با بیسوادی.
- بدره‌ای، فریدون (۱۳۵۲)، واژگان نوشتاری کودکان دبستانی ایران، تهران، فرهنگستان زبان ایران.
- تحریریان، محمد حسن (۱۳۷۳)، نگاهی به فراوانی واژه‌ها و واژگان پایه فارسی، سید علی میرعمادی، مجموعه مقالات دومین کنفرانس زبان‌شناسی نظری و کاربردی تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، ۴۷-۷۰.
- حجتی طباطبایی، افسانه (۱۳۷۳)، نشست یک روزه شناخت واژگان پایه در آموزش ابتدایی ۱، رشد آموزش ابتدایی، سال دوم، دوره جدید، دی ۱۳۷۷، شماره ۴، ص ۲۰-۲۵.
- سیف نراقی، مریم (۱۳۶۰) تهیه واژگان گفتاری و نوجوانان، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
- شبیری، علی محمد (۱۳۷۶)، واژگان پایه ادراکی دانش‌آموزان کلاس‌های سوم، چهارم، پنجم ابتدایی، رساله کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی.
- علاقمندان، جعفر (۱۳۷۹) واژگان پایه در خدمت ادبیات کودک و برنامه‌ریزی درسی، نشست مخاطب‌شناسی در ادبیات کودکان و نوجوانان تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۶ بهمن ۱۳۷۹، کتاب ماه کودک و نوجوان، شهریور ۱۳۸۰، ص ۸۰-۸۴.
- ضرغامیان، مهدی (۱۳۷۱)، واژگان خوانداری کودکان دبستانی ایران، رساله کارشناسی ارشد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- نعمت‌زاده، شهین (۱۳۷۹)، شناسایی واژگان پایه دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی (طرح مقدماتی)، تهران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

- Ogden , C.K.(1930), Basic English : A General Introduction , London: Keganpoal , Trench & Thrubner .
- Russell, D.H.(1954), The Dimensions of Children's Meaning Vocabularies In Grade Four Through Twelve , University of California publs . Education.
- Saarela , leena Kaarina (1997) , The Development of School Children's Composition From a Vocabularry Research perspective Ph. D. Dissertation , University of oulu (Finland).
- Throndike, Edward ; Irvibng lorge (1944) , The Teach's word of 30000 words , New York ; Colombbia university.